

บทที่ 6

บทสรุป

การศึกษาชุมชนบ้านหนองหัวยางซึ่งเป็นหมู่บ้านกำลังพัฒนานั้น ได้มุ่งเน้นประเด็นความสนใจตามจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงของชุมชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม สาธารณสุข และการศึกษา โดยเปรียบเทียบสภาพความเป็นอยู่ และวิถีชีวิตตลอดจนพัฒนาการในการประกอบอาชีพ ทั้งอาชีพหลัก อาชีพรองและอาชีพเสริมต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชน

ช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงที่เป็นจุดเริ่มต้นของชีวิตใหม่ของชุมชนบ้านหนองหัวยางคือ ในช่วงที่มีสิ่งสาธารณูปโภคเข้ามาในหมู่บ้าน (ประมาณปี พ.ศ.2529) เมื่อระบบคลองส่งน้ำชลประทานได้เข้ามาบริการน้ำให้แก่เกษตรกรเป็นปีแรก เพื่อส่งเสริมการประกอบอาชีพซึ่งหมายถึงการนำเอาเทคโนโลยีและวิธีการเกษตรแผนใหม่เข้าไปด้วย ทำให้ประชาชนสามารถปรับตัว เรียนรู้ เปลี่ยนแปลงทัศนคติ การประพฤติปฏิบัติ และพัฒนาขีดความสามารถ ยอมรับในเทคนิควิธีการใหม่ๆ ทำให้นำมาประยุกต์ใช้กับอาชีพ ได้ตามความเหมาะสม ทำให้การขยายตัวทางด้านการผลิตมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น

ผลของการศึกษาพอสรุปได้ดังต่อไปนี้

1. ลักษณะและปัจจัยการเปลี่ยนแปลงด้านสังคม

ความสัมพันธ์ของระบบเครือญาติ และระบบ ครอบครัวได้เปลี่ยนแปลงไปคือ การพึ่งพาอาศัยกันน้อยลง การลงแขกช่วยงานแบบในสมัยก่อนยังพอมิให้เห็นอยู่บ้าง ส่วนการพึ่งพาอาศัยในด้านการเงินลดน้อยลง เพราะหันไปกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินของรัฐ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ นอกจากนี้ยังมีการนำ โฉนดที่ดิน ไปจำนองกับร้านค้าที่จำหน่ายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรเพื่อนำสิ่งที่เป็นใช้ในการทำการเกษตรมาใช้ก่อน เช่น ปุ๋ย อาหารปลา จนเมื่อขายผลผลิตได้แล้วจึงนำเงินไปไถ่ถอนภายหลัง

การเพิ่มขึ้นของประชากรในหมู่บ้านก็ยังส่งผลต่อการเกษตรด้วยเช่นกันเนื่องจากว่าพื้นที่ในการทำมาหากินและเพื่อการเกษตรมีจำกัด

การสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยมีการเปลี่ยนแปลง ไปจากอดีตบ้าง เนื่องมาจากการย้ายเข้ามาอาศัยของคนนอกชุมชนบางหลัง ซึ่งคนเหล่านี้ได้นำเอาวัฒนธรรมของสังคมเมืองมาสู่หมู่บ้าน แต่บ้านรูปแบบเดิมก็ยังมีอยู่เป็นส่วนใหญ่ บ้านเรือนบางหลังเท่านั้นที่มีลักษณะแปลกไป คือ มีบ้านตึกสองชั้น บ้านตึกชั้นเดียว บ้านครึ่งตึกครึ่งไม้ ภายในบ้านพร้อมไปด้วยสิ่งอำนวยความสะดวกที่มีอิทธิพลต่อคุณภาพชีวิต

2. ลักษณะและปัจจัยการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ

แต่เดิมเศรษฐกิจของหมู่บ้านหนองหัวยางเป็นแบบยังชีพ คือ ผลิตเพื่อการบริโภค ในครัวเรือนเป็นหลัก และเพื่อการแลกเปลี่ยนกันภายในหมู่บ้าน เพราะการเดินทางไปมาหาสู่กันระหว่างหมู่บ้านและชุมชนอื่น ๆ มีความยากลำบากในสมัยนั้น เนื่องจากการคมนาคมไม่สะดวก ขาดถนนหนทางในการเดินทาง ส่วนในเรื่องของการมีกรรมสิทธิ์ในการเป็น เจ้าของที่ดินแต่เดิมเป็นการจับจองที่ดินที่กว้างเป็นป่าทึบเอาตามแต่ความสามารถและกำลังของแต่ละคน โดยไม่มีอำนาจรัฐเข้ามาเกี่ยวข้อง รับรอง เพื่อการประกอบอาชีพการเกษตร กลุ่มคนที่ย้ายเข้ามาอยู่อาศัยรุ่นแรกๆ ใช้ระบบนี้ทั้งสิ้น ส่วนการใช้แรงงานแต่เดิมเป็นการขอแรงกัน ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “การลงแขก” ไม่ว่าจะเป็น การทำนา เกี่ยวข้าว ขนข้าว ตีข้าว ก็ตาม และในสมัยก่อนการทำ การเกษตร ไม่มีการใช้เครื่องทุ่นแรง ใช้แรงงานคน และสัตว์ แต่ในปัจจุบันมีการนำรถไถเดินตาม เครื่องสูบน้ำ รถเกี่ยวข้าว เข้ามาช่วยทุ่นแรง การใช้ปุ๋ยก็เปลี่ยนจากการใช้ปุ๋ยคอกมาเป็นปุ๋ย วิทยาศาสตร์ และยาปราบศัตรูพืช บางครั้งชาวบ้านที่ทำการเกษตรก็พบกับปัญหาของภัยธรรมชาติ บ้างเช่น น้ำท่วมมา นอกจากนั้นภัยที่เกษตรกรต้องประสบอีกประการหนึ่ง คือ การถูกโกงจาก นายทุน หรือพ่อค้าคนกลางเนื่องมาจากการไม่มีทุนในการทำการเกษตรกรรม จึงต้องมีการกู้ยืมจาก บุคคลเหล่านี้เพื่อการลงทุนหมุนเวียน และชำระภาระหนี้สิน ประกอบกับความเป็นคนชื้อของ ชาวบ้านหนองหัวยางทำให้ถูกหลอกได้ง่าย

ตั้งแต่มีสิ่งสาธารณูปโภค เช่น คลองชลประทานเข้ามาสู่หมู่บ้าน ส่งเสริมอาชีพ เกษตรกรรม ยังผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจอย่างกว้างขวาง และวิถีชีวิตที่เคยผลิต เพื่อการยังชีพเปลี่ยนมาเป็นการผลิตเพื่อการจำหน่าย ทำให้วิถีชีวิตของคนในหมู่บ้านต้องผูกพันอยู่ กับราคาในท้องตลาด ปีใดราคาผลผลิตดี เศรษฐกิจและราย ได้ก็ดีไปด้วย แต่ถ้าปีใดราคาผลผลิตตก ตำรายได้ก็จะลดลง หรือเสมอตัว หรือบางครั้งถึงกับขาดทุน

พืชเศรษฐกิจตัวที่สำคัญของหมู่บ้านคือ ข้าว ซึ่งชาวบ้านทำในปีหนึ่งถึงสองครั้งคือ นาปี และนาปรัง นอกจากนั้นยังมีอาชีพเสริมคือ การเลี้ยงปลาจุก การทำสวนปลูกผักตามฤดูกาล ที่ทำให้เศรษฐกิจในหมู่บ้านมีสภาพคล่องขึ้น

นอกจากนั้นปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจคือการมีเงินจากภายนอกเข้ามาสู่หมู่บ้านและการมีไฟฟ้าใช้ช่วยให้ความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้นสะดวกสบายมากขึ้น ผลผลิตได้มากขึ้นอีกด้วย อีกทั้งการแพร่กระจายของการสื่อสารมวลชนทำให้ประชาชนได้รับความรู้ข่าวสารที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตเพิ่มขึ้น รวมไปถึงการรับรู้ข่าวสารจากทางรัฐบาลล้วนส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งสิ้น นั่นคือ “ปัจจัยภายนอก” ส่วนปัจจัยทางด้านนิเวศวิทยาอันได้แก่ ที่ตั้งภูมิประเทศ แหล่งน้ำ ก็ส่งผลต่อการผลิต ปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ ปัจจัยด้านบุคลิกภาพของผู้นำหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่บ้าน เจ้าอาวาส ครู ผู้อาวุโส องค์การบริหารส่วนตำบล อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน ล้วนแต่มีส่วนทำให้หมู่บ้านได้รับการพัฒนาในทางที่ดีขึ้น และจะสร้างพลังในการต่อสู้กับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งในขณะเดียวกันก็ยังมีส่วนช่วยในการรักษาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมอันดีงามของหมู่บ้านให้คงอยู่สืบต่อไปด้วยสิ่งเหล่านี้คือ “ปัจจัยภายใน” นั่นเอง

3. ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรม

การเปลี่ยนแปลงทางด้านวัฒนธรรมของหมู่บ้านมีการแพร่กระจายของวัฒนธรรมสังคมนิยมเข้ามาสู่หมู่บ้าน โดยเฉพาะ “ความทันสมัย” ทั้งในส่วนของเทคโนโลยีทางการเกษตร เช่น รถไถเดินตาม เครื่องสูบน้ำ รถเกี่ยวข้าว เครื่องพ่นยาปราบศัตรูพืช ปุ๋ยเคมี และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ เพื่อการเดินทางและความบันเทิง เช่น วิทยุ โทรทัศน์ รถยนต์ รถจักรยานยนต์ เป็นต้น รวมไปถึงการแต่งกาย ซึ่งเป็นผลมาจากการยอมรับสิ่งใหม่ๆ ของชาวบ้าน ส่วนในเรื่องของขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ทางศาสนา และการปฏิบัติตนต่อผู้อาวุโส ความเชื่อเรื่องโชคลางของคลัง มีการเปลี่ยนแปลงน้อยมาก

ในเรื่องของสันตนาการความเจริญด้านการสื่อสารมวลชนเข้ามามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด เช่น ในด้านการพักผ่อนหย่อนใจชาวบ้านหันมานิยมดูโทรทัศน์เพื่อการพักผ่อนจากการทำงาน การไปเที่ยวงานบุญแบบในอดีตเพื่อไปชมภาพยนตร์ ลีเก และมหรสพต่าง ๆ ก็ลดลงเพราะโทรทัศน์เข้ามาทดแทนสิ่งเหล่านี้ได้ทั้งหมด งานบุญที่เคยเป็นในอดีตก็เปลี่ยนแปลงไป มีการนำเอาวงดนตรีสดจริงเข้ามาแทนการมีลิเก หรือรำวง

4. ลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางด้านสาธารณสุข

ในสมัยก่อนการรักษาพยาบาลคนที่เจ็บไข้ได้ป่วยในหมู่บ้านยังไม่เป็นมาตรฐานดังในปัจจุบัน เมื่อเกิดโรคระบาดก็ปล่อยให้เป็นเรื่องของบุญกรรม ถ้าเจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็รักษากันไปตามอัธยาศัยใครมีความรู้เกี่ยวกับสมุนไพรก็รักษาด้วยยาแผนโบราณ และ กลายเป็นหมอชาวบ้านประจำหมู่บ้านไป โดยมีการสืบทอดความรู้กันให้แก่ลูกหลานกันต่อ ๆ มา หลังจากการคมนาคมมีความสะดวกสบายมากขึ้น และรัฐบาลจัดให้มีสถานพยาบาลของรัฐให้บริการแก่ประชาชน จึงมีการไปรักษากันตามหน่วยงานที่รัฐจัดไว้บริการ นอกจากนั้นก็ยังมีหน่วยงานของเอกชนเข้ามาให้บริการอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้มีปัจจัยมาจากการได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้นของประชาชน การศึกษานั้นก็มาจากการที่มีการคมนาคม การเผยแพร่ข่าวสารทางระบบการสื่อสารที่ทันสมัยต่าง ๆ อันทำให้ประชาชนเปลี่ยนแปลงค่านิยมในการรักษาพยาบาลจากหมอชาวบ้านมาเป็นการเข้ารับการรักษาด้วยยาแผนปัจจุบันที่ทำให้อัตราการรอดชีวิตมีมากกว่าการรักษาแบบเดิม ๆ นอกจากการรักษาพยาบาลแล้วชาวบ้านยังรู้จัก การวางแผนครอบครัวเพื่อการควบคุมประชากร ส่วนในด้านการอุปโภคบริโภค ชาวบ้านยังรู้จักการเลือกรับประทานสิ่งที่เป็นประโยชน์ และถูกหลักอนามัย และการดูแลรักษาอนามัยของตนเองอีกด้วย

5. การเปลี่ยนแปลงด้านการศึกษา

ในอดีตชาวบ้านหนองห้วยางไม่ค่อยนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนหนังสือ เพราะต้องการให้บุตรหลานช่วยประกอบอาชีพในการทำมาหากิน แต่โรงเรียนก็เป็นศูนย์กลางของการรวมใจของชาวบ้านรองมาจากวัด และในปัจจุบันรัฐได้เข้ามามีบทบาทในการจัดการศึกษาโดยกำหนดให้มีการจัดการศึกษาภาคบังคับ ซึ่งนี่ก็คือนโยบายของรัฐอันเป็นสิ่งที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาของหมู่บ้านหนองห้วยางเช่นกัน นอกจากนี้ปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอีกก็คือ การมีระบบสื่อสารมวลชน การมีโทรทัศน์ วิทยุ ที่ทำให้ประชาชนได้รับข่าวสาร และทำให้มีการเปลี่ยนแปลงค่านิยมในการส่งเสริมให้ บุตรหลานเป็นผู้มีการศึกษา จากที่เคยให้แต่บุตรชายเป็นผู้ที่ได้ร่ำเรียนเท่านั้น ก็ให้ผู้หญิงได้มีโอกาสได้เรียนด้วย และเกิดค่านิยมที่ยกย่องผู้ที่มีการศึกษาไม่ต้องการให้บุตรหลานทำงานหนัก ทำไร่ทำนา เหมือนเดิม ต้องการมีบุตรหลานที่ได้เป็นเจ้าคนนายคนเพื่อชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดมีทางเลือกไปสู่การศึกษามากยิ่งขึ้น